

kadar ne gre za primitivne, ampak za kulturne narode, je prisilila na ta proučevanja.

Toda to so še nezadostno organizirana, pogosto jednostranska, ker so se sprva podzemala z enostranskim, praktičnim namenom, da proučijo družbeni položaj enega stanu ali gotovega njegovega dela. Specijalnost v proučevanju mora biti, toda ne sme biti hermetično omejena, kakor se je to dogajalo pri proučevanju vasi, rudnikov, tovarniških kolonij itd., ampak vsi proučevalci morajo poznati tudi življenje v okolici in življenje v analognih družbah in drugih krajih, da morejo družabno interfunkcionalnost točno razumeti.

Ko nam je iz naših antropogeografskih proučevanj že dobro poznan vpliv fizičnega milija, tedaj je naša naloga, da določimo tudi vpliv državnega milija ki je vsai toliko važen, da ga poznamo za naš razvoj, kar prvi.

Kadar se izvrše ta potrebna uvodna dela in ko se na temelju smotrenih in polnih, na osnovi strokovnih vprašanj izdelanih ovisov izdelajo sintetični pregledi o stanju, razpoloženju, potrebah in tendencah o našem narodu, tedaj bo delo za izobraževanje ljudstva imelo trdnejšo podlago, širše vidike in jasnejše cilje.

Ravnotako morajo biti pri delu tudi metode kar najprevidnejše izbrane, da bi jih ne bilo treba vedno premenjavati in s tem nositi v delo zmote ki itak groze vsakemu novopečenemu poslu.

Dotlej pa je treba biti pri delu za izobraževanje ljudstva zelo previden in se lotevati samo onih vej dela, za katere je samoposobi jasno in o katerih vemo z vso gotovostjo, da bodo imele stalne uspehe za dviganje prosvetnega narodnega nivoja.

O pomba: Za učiteljstvo bi bilo potreba otvoriti redne počitniške tečaje, na katerih bi se izobraževalo za sistematično narodno-prosvetno delo. Tam bi se moralo predavati o psihologiji mas, etnologiji, folkloristiki, antropografiji, sociografiji, etnopsihologiji, sociologiji, o narodnem gospodarstvu itd.; o programu in metodi pri narodno-prosvetnem delu; o administrativni ureditvi in posloih raznih vrst narodno-prosvetnega dela; o literaturi, na podlagi katere naj se učiteljstvo uglobi v vsa ta polja, in ki naj služi učiteljstvu v pomoč pri narodno-prosvetnem delu. Pridobiti bi bilo za to univerzitetne profesorje in praktičarje-strokovniake na posameznih poljih. Skrbiti bi bilo za lastno literaturo s praktičnimi navodili in uvaianjem učiteljstva v narodno-prosvetno delo.

Šolski odri in pevski zbori.

—**do Naši odri. Deška in dekliška meščanska šola v Tržiču** je menda prva šola v Sloveniji, kjer stoji v lastni telovadnici lasten gledališki oder. Postavilo ga je celokupno učiteljstvo in sicer na ta način, da je podpisalo posoiljo v znesku 15.000 K, ki jih je posodila Tržiška hranilnica in posojilnica pod zelo ugodnimi pogoji z ozirom na blag namen posojila. Drugi denarni zavodi, na čelu jih ljubljanske banke pa niso pokazali za to pravega razumevanja, ker so šanse »zarade« pri tem popolnoma slabe. Veleposestnik g. Born je daroval ves potreben les, predilnica je dala pri blagu 5% popusta in nustila na strojih zlobati deske — tramice. Pod nadzorstvom učiteljstva sta dva priprosta delavca postavila oder tako, da ga vsak čas lahko razložimo i zopet sestavimo. Zastor je slikal gledališki slikar Luce Magolič, kulise učenci pod vodstvom tov. Kernca, vrhno vložko z naslovom »Vesna« učenke pod vodstvom g. tov. Stamcarjeve, stranske pa učenci pod vodstvom tov. Kernca. Gozdno ozadje je naslikala g. tov. Stamcarjeva. Tekom treh mesecev je bil oder popolnoma gotov, ima tri izpreamembe, kulise so iz platna, krasno razsvetljavo talno kot vrhno. Instalacijo je izvršil gozdarski urad barona Borna pod vodstvom g. Voglarja. Gledališki oder »Vesna« smo otvorili 1. aprila 1922 z uprizoritvijo »Krojačka - junaka«, ki ga nam je dala krška meščanska šola na razpolago. Učenci in učenke so igrali pod spremnim vodstvom tov. Pečjaka, ki je sam kreiral kralja, naravnost izborno. Igra z odrom vred je napravila na gledalce tako globok vtis da smo jo morali štirikrat ponavljati. Čisti dohodki krijejo za enkrat izdatke za oder, v bodoče bo pa to stalen dohodek za revne učence. Poleg te predstave smo v preteklem letu

imeli še dve, t. i. V. in VI. Šol. Akademijo, ki sta se obnesli istotako prav sijajno. Nastopili so učenci in učenke s pevskimi, klavirskimi, glosarskimi, deklamacijskimi in telovadnimi točkami, ki so jih izvajali dobro, da, tudi zelo zelo dobro. Najbolj ugaia seveda petje, izmed pesnic, pesmice Adamičeve kot »Dudeldajčki«, »Ah, zvonijo« in druge. Koncem leta je bila razstava deških in dekliških ročnih del, ki jo je posetilo nič manj kot 2500 ljudi; dva dni je bila obširna telovadnica in pevska soba nepretrograma polna ljudi. Na tem mestu pa moramo pribti sledičo zanimivost. Nitki k otvoritvi gledališkega odra »Vesna«, niti k »Akademiji«, niti na razstavo ni prišel od katerekoli šolske oblasti niti en človek, ki bi delal ob takih prilikah ljudem kako dobro besedo za naklonjenost šoli. Do Kranja je tričetrt ure z vlakom do Ljubljane pa eno in tričetrt, dobili so gospodje vedno in pravočasno vabilo, mesto da bi se odzvali, so pa izbrskali nekje § 79. d. š. i. u. r. ter skoro ravnatelja obglavili ker ni prosil pravčasno za dovoljenje uprizoritve igre »Krojač-junaček« ter V. in VI. Šol. Akademije. Čeprav smo v lastni državi, vendar naše slavne šolske oblasti prosvetno delo učiteljstva ovirajo da, celo šikanirajo in zato jim moramo izrekati kar najiskrenejšo zahvalo, zastonj bi pa iskali nekoga, ki bi bil temu delu naklonjen.

Književnost in umetnost.

—**k Socijalno pitanje, škola i učiteljstvo.** Robert Seidel; s nemackog: Miodrag V. Matić. Kot posebna knjižnica pod imenom »Državno - prosvetna pitanje« izdaja knig in brošur, deloma originalov, deloma v prevodih, ki izpopoljuje učiteljsko, stanovsko in šolsko literaturo. Izdaje so pisane v cirilici in v srbohrvatskem jeziku. Predstojeca brošurica obsega aktualna sodobna vprašanja, ki zadevajo naš stan in šolo. Posamezna poglavja obsegajo: 1. Nikavka partiska politika; 2. Učiteljstvo ne dolazi svuše rano; 3. Učiteljstvo nije krivo za svoje neobrazovanje; 4. Šta je socijalno pitanje; 5. Socijalne nedade; partijska, škola i učiteljstvo; 6. Socijalno pitanje i narodno obrazovanje; 7. Ženski rad, beda stanova i škola; 8. Partija, učitelj i škola; 8. Blagoslov roda i proletarstvo ropla. — Pisatelj sam tov. Drag. M. Mihajlović piše ob koncu svojega predgovora srbski izdaji: Ta knjiga osvetljuje odnos do teh vprašanj in daje učiteljstvu odlično orientacijo v tem pogledu. S tega ozira smo jo preveli, izdali in namestili jugoslovenskemu učiteljstvu, ker to šolsko vprašanje tudi pri nas zahteva večje pozornosti.

—**k Arditi na otoku Krku.** Spisal Dimitrije Gvozdanović. Narodni igrokaz v štirih slika. Naslovno stran izdelal Vinko Pajalič. (V hrvatskem jeziku). Prva slika: »Krvala misa u Baški, druga: »Na Košljunu, tretja: »Narodni sude, četrta: »Pobeda«. Vsebina je strogo nacionalna in nam jo slikajo uvodne besede, ki slovenijo: »Vi, koji čitate tu knjigu, znate, da su Arditi u Baški 1920. godine zbilja prekinuli misu u crkvi i na sam Božič prolili krv žene, starca i mladiča baščanskog, znate, da su u istini Arditi na Košljunu zlostavljalne naše fratre in oskrnuli grob Katarine Frankopanske, znate, da je ogorčeni narod zbilja obesio jednog izmedju sebe, koji nije bio dostojan velikog momenta, kad se je spremao na žrtvu za ideju nacionalne slobode i jedinstva. I znate, da još danas živi u Aleksandrovu udovu herojkinja, majka šesterodece, koja nije propakala, kad jo donesoše palog muža, jer je pao kao junak, kad su Puntar-Aleksandrovi oterali Arditi ispred svoga praga. — Dole slika ostrji boj našega naroda proti italijanskim D'Anuncijevim Arditem za časa okupacije.

—**k Dr. Jan Herben: T. G. Masaryk.** Prevel Božidar Borko. Priročna knjižica za naše Sokolstvo obsega prevajalec »Pregovor«, Herbenov življenjepis T. G. Masaryka in aforizme iz Masarykovih spisov. Mala knjižica je polna globoke vsebine, ki je potrebna vsakemu sokolskemu delavcu, da jo pozna.

—**k P. Kunaver: Kraški svet in njegovi pojavi.** Poljudnoznanstveni spis s slikami. Pred letom nam je podaril znani slovenski planinec tov. P. Kunaver prelepno knjigo »Na planine«, ki jo je sprejela naša javnost z največjim priznanjem. Sedaj smo dobili od njega novo, namreč zgoraj navedeno. Pisatelj ni le znan kot izborni planinec, temveč pred vsem še kot strokovnjak v poznaju našega Krasa in njegovih podzemeljskih znamenitosti, zato je bil saj na nobaj poklican napisati nam poljudnoznanstveni spis zanimivih krajev in njegovih pojavov, ki smo ga že dolgo občutno pogrešali. Uvodoma navaja pisatelj sedanje raziskovalce Krasa, predmetno literaturo in navodila za raziskovanje, nato pa prehaja apnenec, vodo, dolino, polja, jame podzemelskih rek ledene lame itd. Kunaver pripoveduje gladko, lepo in zanimivo, tako, da mu sledi od začetka do konca brez oddih in z največjim interesom. Besedilo lepo ponazorjuje 35 kraskih fotografičnih slik, ki jih je nosel deloma pisatelj sam, deloma pa njegovi tovarši.

—**k Mirko Ležalič: Prošlost i sadašnjost osnovne nastave u Dalmaciji.** Tov. Mirko Ležalič, strok. učitelj jugoslovenskega šolstva, ki čaka še kulturne delavce jugoslovenskega učiteljstva kot odprt vprašanje. Iz počasnih delov in opisov kulturnih celot, ki so se dosegaj samostojno razvijale, se bo dalo sestaviti celoto razvoja jugoslovenskega šolstva. Političnemu ujedinjenju mora slediti duhovno, kulturno - prosvetno. Tov. Ležaličeva knjižica nam je lahko v vzgled, kako naj sestavijo posamezne kulturne skupine svojo zgodovino šolstva in prosvete. Knjiga obsega sledeča poglavja: Istorijsko - etnografski pregled dalmatinske prošlosti. — State prosvetne ustanove: Hrvatsko pleme (Manastirske cerkvene škole. — Vašoške in latinske škole. — Fratarske, kliške i seminariske škole); Srpsko pleme (Politički pregled. — Prosvetno stanje). — Opšti pregled na staro prosvetno stanje. — Počeci osnovne nastave: Trivijalne škole. — Početne osnovne škole. Nemarnost druge avstrijske uprave za osnovno nastavo. —

Osnovna nastava u rukama crkvenih vlasti. — Opšti pregled II. dela (1797-1860 g.) — Moderna osnovna nastava: Političke prilike. Kulturno i socialno stanje. Osnovna nastava: Narodne osnovne škole. — Gradjanske škole. Učiteljske škole: Kursovi za obrazovanje učiteljev. Muški in ženski preparandiji. — Narodni učitelji in učiteljice. — Priporočamo knjigo tov. in za učit. knjižnice.

Naša gospodarska organizacija.

—**g Srbski tovariši za »Tvornico učil in šolski potrebščin« v Ljubljani.** Tov. Petrović, ki je bil ob prilikah naše pokrajinske skupščine v Ljubljani, si je ogledal naša gospodarska podjetja. Posebno se je zavzel za »Tvornico učil v Ljubljani«, da bi pristopili tudi srbski tovariši kot delničarji in piše o tem v Nar. Prosveti sledče: Obišlo sam učiteljsko tiskarnu u Ljubljani. To je delo učiteljskih napora. Zasnovana s malim kapitalom ona danas prestavlja velik vrednost. Neču preterati ako rečem da ona sada vredi sa zgradama i magacinima, 2-3.000.000 dinara. Tamo rade učitelji, njihova deca, radnici; za sve ima posla. Osnivači te štamperije, nekoliko učitelja, od tega rada nemaju lične dobiti. Veči deo prihoda štamperije daje povereništvo, te ono pokriva izdatke za listove. Učiteljstvo — opet nekoliko njih — uz pomoč učiteljske tiskarne, podiže »fabrik na nastavnih srestava«. Ona se radi i za kratko vreme biće gotova. Mašine su tu. Blagotvorni njen rad — osetimo imi. Ne bili bora vako ob kogi naš učitelj uložio v ta posao samo 100 din. a da naša Učit. zadruga A. D. treba tam da uloži 40.000-50.000 din. priročno, ker bi izradevine te tvornice dolazile njoj za prodaju a od tega bi se imalo koristi. I taj posao neče članovima davati neke dividende ali, po pravilima če koristiti udrženju, učiteljstvu, školi. Kad svršimo fabriku nastav, srestava ona će nam podići konvikt za učiteljsku decu. Tako rade ljudi koji i staležu i zemlji dobra žele. Slovensko učiteljstvo je na visini svoga poziva, ono zastavu svesti visoko nosi; ono izdržava borbu na svima frontovima, ono i uspeva.

—**g Tvornica učil in šol. potrebščin:** Od učiteljskega društva za Ptuj in ptujski okraji je podpisalo 21 članov à 100 Din zadržnih deležev za tvornico učil in šol. potrebščin. Razven tega ima društvo samo tudi deležev. Posnemanja vredno!

—**g Počaščenje spomina na pokojnega dr. Fr. Zupanca** je daroval nadučitelj Janko Živrovnik v Borovnici zase in za svojo hčerko go. Minko Pili 1000 K. »Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta«.

—**g Društvo za zgradbo Učiteljskega konvikta** je podarila gdje Franjo Urbančičeva, učiteljica v Bukovici, že plačani znesek 800 K na mestu podpisane 1000kronskega brezobrestnega posojila. Srčna hvala!

—**g Reservni sklad. Prostovoljni organizacijski davek — 1922.** (Sklep upravnega odbora Zavese z dne 27. decembra 1918.) 13. izkaz. 50 Din: Učiteljstvo — Borovnica. 30 Din: Učiteljstvo — Malo Nedelja. 25 Din: Učiteljstvo — Dobova, okraj Brežice. 20 Din: Šolsko vodstvo — St. Janž, Dolensko. 18 Din: Učiteljstvo — Vurburg pri Ptuju. Prispevek dobro došel. Ne boš — Janko! Pri nas je suša, pri vas je pa nil! 10 Din: »Gorjanček dekl.« No, da! Pri vas je vse lepo — tudi gorjanško narečje je nekaj posebnega — a v Gorjahi in okolici znate peti krasne pesmi, da človeka kar prevzamejo. Veseli me, da večkrat zapojeti tudi znano pesmico »Ajmo, ajmo — dinarje zbirajmo, organizaciji ih samozavestno dajmo!« 10 Din: Franjo Vendramin — Sv. Lenart (ker se ni zamogel udeležiti II. pokrajinske skupščine na Bledu). Prav tako! — Dajanski izkaz 163 Din. Prej izkazanih 7912 Din. Skupaj 8075 Din.

Ivan Petrič, Ljubljana, VII.
Gasilska cesta št. 172.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

—**lu Tov. B.-K. p. T.**: Odgovorimo v pisu v teh dneh.

—**lu Urb.:** Za poročna obvestila v uredniškem delu moramo ravnotakno plačati davek in priobčimo le na izrecno željo in poravnavo davka.

Nove knjige in druge publikacije.

—**k Nove šolske knjige:** Začetkom tekoga šolskega leta najpozneje do konca meseca oktobra, izidejo sledeče učne knjige v zalogi »Jugoslovenske knjigarnice«: Pajk-Kržišnik, Zemljevis za srednje šole I. del. Sturm, Francoska vadnica II. letnik. Stroj. Kratka zgodovina katoliške cerkve. Bajuk, Pevska šola. Brinar, Zgodovina za meščanske šole I. del: Stari in srednji vek. Brinar, Zgodovina za meščanske šole II. del: Novi vek. Med šolskim letom pa izideta še nadaljnji dve učni knjigi: Anton Melik, Domovinoznanstvo za IV. razred srednjih šol. Pajk-Prijatelj. Zemljevis za srednje šole II. del.

—**k J. Brinar: Slovenska vadnica.** Višja stopnja, za višje razrede osnovnih šol in za meščanske šole. Vaje iz slovinc, pravopisa in spisa za višjo stopnjo. Cena 14 Din broš. Založba Goričar & Leskovsek v Celju. — Še izpregovorno!

—**k Dimitrije Gvozdanović: Arditi na otoku Krku.** Četrti slike. Naroča se v Hrvatskem

Stamparskem zavodu. Zagreb, Marovska ul. 30. Nakladni odeo.

—**k Istorijski srpski naroda,** za IV. razred osnovnih narodnih škol. Istorische Bilderprogramm mit Bildern in Texten. Cetrti izdanje, s istorijom Hrvata i Slovenaca. Napisal Čedomil M. Todorović, učitelj. Izdanje Učiteljske knjižare u Beogradu — Učiteljski Dom. Cena 6 Din.

—**k T. G. Masaryk.** Dr. Jan Herben, prevel Božidar Borko. Izdana in založila Župa šolska v Mariboru. Tiskala Mariborska tiskarna D. D.

—**k Robert Seidl: Socijalno pitanje, škola i učiteljstvo.** S nemackog prevel Miodrag V. Matić. Vlastnik i urednik Drag. M. Mihailović. Kragujevac. Cena 5 Din.

—**k Mirko Ležalič: Prošlost i sadašnjost osnovne nastave u Dalmaciji.** Cena 10 Din. Split. Izdanje Jugoslovenske knjižare A. Zezelj. Tiskal Splitske Društvene tiskare. 1922.

—**k Zbirka zakon**